

УДК 310.014:66-05
JEL Classification Code: J16

Підлісна О.А.

*к.техн.н., доцент кафедри економіки та підприємства
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Черненко Д.В.

*студентка гр.ХО-51 ХТФ Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОРГАНІЧНОГО СИНТЕЗУ

Стаття розглядає питання законодавчого врегулювання основ гендерної рівності в Україні взагалі та на підприємствах органічної хімії. Існують певні протиріччя між Конституцією та іншими підзаконними актами, на що у роботі звертається увага. Підприємства органічної хімії містять багато шкідливих для здоров'я жінки виробництв, тому на них питання гендерної рівності повинно бути підпорядковано турботі про здоров'я жінки та захисту генофонду України. Проаналізувавши першоджерела та дані міжнародного Звіту про гендерний розрив, автори розглядають питання професійної сегрегації: жіноча праця сконцентрована у тих сферах виробництва, які менше оплачуються. Також зауважується, що порушення питання гендерної рівності частіше відбувається у сферах політики, концентрації матеріальних ресурсів, органах державної та місцевої влади, на керівних постах. У статті наведено приклади реалізації питань гендерної рівності у Франції, подано дані щодо співвідношення жінок та чоловіків на ХТФ.

Ключові слова: гендерна рівність; підприємства органічного синтезу.

Постановка проблеми. Проблема гендерної рівності є актуальною для України та багатьох держав, бо, незважаючи на міжнародні акти та внутрішньодержавні закони, жінки не завжди мають дійсно рівні з чоловіками можливості для реалізації своїх здібностей або кар'єрного росту. Проте виробництво на підприємствах органічної хімії містить багато шкідливих для здоров'я жінки речовин, тому варто ретельно вимірювати реальну потребу від реалізації цього принципу в цій галузі. Що стосується освітнього простору, то хлопці та дівчата мають рівні можливості щодо отримання освіти з органічної хімії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми гендерних особливостей на підприємствах органічного синтезу мало вивчені як у вітчизняній, так і у світовій практиці. Також варто зауважити, що майже відсутня у вільному доступі статистика щодо зайнятості жінок на хімічних підприємствах України. У статті «Гендерні особливості ринку праці в Україні», розміщеній в Інтернеті, Стричак Г.В., Мартин О.М. стверджують: «Найбільш вираженою в Україні формою гендерної нерівності у сфері зайнятості є гендерна професійна сегрегація, негативним проявом якої є те, що жінки концентруються у тих секторах, де оплата праці є нижчою». [6] Л.В.Харчук, начальник відділу з питань гігієни праці Державної служби України з питань праці, у статті «Ще раз про жінок та шкідливі умови праці» повідомляє, що Міністерство охорони здоров'я України, спираючись на Закон № 2866-IV, прийняло рішення про скасування Переліку обмежень використання жіночої праці на важких та

небезпечних підприємствах, бо це обмежує права жінок (та протирічить ст.43 Конституції). Далі Л.В.Харчук наводить можливі наслідки такої рівності: «У країнах Євросоюзу список речовин, які класифікуються як «токсичні для репродукції», включає 33 речовини (зокрема, це органічні розчинники, важкі метали тощо). У багатьох країнах існують списки потенційних репродуктивних токсикантів. До Переліку включено 28 професій хімічного виробництва, які мають шкідливий вплив на жіночий організм». [5] Також у роботі наведено дані з дисертації Ф.Семпалі про результати вивчення здібностей хлопців та дівчат до хімії.

Мета. Метою дослідження є вивчення гендерних особливостей на підприємствах органічної хімії, проведення власного соціологічного дослідження серед студентів та викладачів ХТФ.

Виклад основного матеріалу

1. Правове врегулювання питань гендерної рівності в Україні та особливості праці на хімічному виробництві

Україна, як правова держава, статтею 43 Конституції України гарантує право на працю та у другому пункті зазначає: «Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб». [1] Отже, жінкам та чоловікам гарантовано рівні права у сфері працевлаштування. Але далі ст.43 проголошує: «Використання праці жінок та неповнолітніх на небезпечних для здоров'я роботах заборонено».

«Кодекс законів України про працю» статтями 174-190 обмежує або забороняє використання жіночої праці на певних видах робіт: підймання та переміщення важких речей, залучення вагітних та жінок, що мають дітей до 3-х років до праці у вихідні або у відрадження тощо. [2] Таким чином, держава гарантує рівні гендерні права щодо вибору професії, прийому на роботу, оплати праці, та обмежує використання жіночого труда у тих сферах, які можуть завдати шкоди організму жінки з урахуванням її фізіологічних особливостей: здатність народжувати та виховувати дітей.

Спираючись на законодавство України, можна стверджувати, що на підприємствах органічного синтезу використання жіночої праці повинно бути обмежено на важких та небезпечних для життя роботах. Л.П. Керб у розділі «Особливості охорони праці жінок і неповнолітніх» наводить такі цифри: «За даними статистики, на важких ручних роботах у промисловості чисельність жінок становить 20%, а в будівництві – понад 25% працівників. У цехах з важкими та шкідливими (і навіть особливо важкими і шкідливими) умовами жінок налічується понад 30%». [3] До органічної хімії належать підприємства лакофарбової промисловості, виробництво штучних та синтетичних хімічних волокон, гумово-асбестові комбінати, на яких використовуються небезпечні для здоров'я людини сполуки.

08.09.2005 було прийнято «Закон України про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV, в якому зазначається: «...гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його

реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства». [4]

Л.В.Харчук, начальник відділу з питань гігієни праці Державної служби України з питань праці, у статті «Ще раз про жінок та шкідливі умови праці» піднімає проблему шкідливого впливу хімічних речовин на жіночий організм, що в майбутньому може завдати великої шкоди державі: «За інформацією ДУ «Інститут медицини праці НАМН України», Україна посідає 186-е місце з 226 країн за рівнем народжуваності (10,5 народжених на 1000 осіб); 2-е місце в світі та 1-е в Європі – за рівнем смертності (14,4 померлих на 1000 осіб); 5-е місце в світі – за рівнем природного спаду населення (6,3 на 1000 осіб). Щорічно Україна втрачає приблизно 20 тисяч ненароджених дітей, народжується 14–16 тисяч дітей з вадами розвитку, що завдає соціальних та економічних збитків державі». [5]

Виникає певна правова колізія: з одного боку – гендерна рівність як шлях до Євросоюзу (закони вже прийнято), з іншого – можливість значно нашкодити генофонду власної країни, закони про охорону якого теж прийнято (стаття 16 Конституції України), та протиріччя статті 43 Конституції України.

2. Світовий досвід вирішенні питань гендерної рівності

Варто зауважити, що гендерна рівність передбачає перш за все неприпустимість дискримінації за статтю, гарантування рівної участі жінок та чоловіків у прийнятті важливих рішень (представництво в органах влади), забезпечення рівних можливостей для жінок та чоловіків щодо сумісництва професійних та сімейних обов'язків, запобігання проявам гендерного насильства. Мова не йдеться про виконання жінками всіх чоловічих функцій, тому збереження певних обмежень на жіночу працю у небезпечних галузях хімічної промисловості має підґрунтя.

Відповідно до Звіту про глобальний гендерний розрив за 2017 рік, Україна займає 61 місце за індексом гендерної рівності серед 142 країн. Найкращі показники в Ісландії, Норвегії, Фінляндії, Ірландії, Швеції, Руанди, Нікарагуа, Швейцарії, Словенії та Нової Зеландії. [7] Найкращий результат Україна продемонструвала в 2006, коли була 48. У 2014 Україна посіла 56, у 2015 – 67, у 2016 – 69 місце в цьому рейтингу. Згідно даним цього Звіту, найкращі показники Україна має в доступі обох статей до освіти (початкова та середня освіта). У вищій школі перевага на боці жінок: 88 до 77 відповідно.

Фредрік Ссемпала провів дослідження, підсумки якого стали його науковою працею «Гендерні розбіжності у викладанні хімії та розбіжності у вивченні курсу практичної хімії». [8] Метою даного дослідження було визначити, чи існують гендерні відмінності, які обмежують або підвищують ефективність викладання хімії в старшій школі.

Були отримані наступні висновки:

1. Статистичних відмінностей між дівчатами і юнаками в їх здатності керувати хімічним устаткуванням, вести спостереження, робити звіти, фіксувати результати правильно, обчислювати та аналізувати результати під час хімічних дослідів не виявлено.

2. Як для учнів жіночої, так і чоловічої статі інтерпретація результатів була найскладнішою, тоді як управління обладнанням сприймалося як легкий навичок під час практикумів з хімії.

3. Дівчата проявляли більшу невпевненість при виконанні практичних занять з хімії, оскільки більшість з них (90%) вважали, що юнаки завжди справляються з завданнями краще.

Хоча дівчата в частині викладання матеріалу показали себе краще, ніж хлопчики в цілому, навички у правильному оформленні звітності результатів і в обчисленнях результатів, якими юнаки володіли дещо краще, дають більш високий відсоток у підсумковій оцінці на іспитах з хімії. Отже, це може бути причиною того, що відсоток хлопців, які отримують кращі оцінки на іспитах з хімії, вище.

3. Дотримання гендерної рівності на ХТФ

На підставі Наказу «Про розподіл між освітніми програмами (спеціалізаціями) студентів 2-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти» можна провести певне соціологічне дослідження. [9]

Таблиця 1 – Співвідношення дівчат та юнаків на 2 курсі ХТФ

група	всього	юнаків	дівчат	співвідношення
ХА-71	13	10	3	77% – 23%
ХД-71	18	6	12	33,3% – 66,6%
ХЕ-71	13	5	8	38,5% - 61,5%
ХЕ-72	14	8	6	57% – 37%
ХК-71	16	6	10	37,5% – 62,5%
ХМ-71	20	7	13	35% – 65%
ХН-71	16	6	10	37,5% – 62,5%
ХН-72	16	6	10	37,5% – 62,5%
ХО-71	23	13	10	56,5% – 43,5%
ХП-71	17	9	8	53% – 47%
Загалом	166	76	90	46% – 54%

Отже, з таблиці видно, що дівчат на 2 курсі навчається трохи більше, ніж хлопців (на 8%), що майже співпадає зі світовою тенденцією. Юнаків більше у групі з комп'ютерно-інтегрованих технологій (на 54%) та з органічної хімії (на 13%). Це відповідає світовим тенденціям переважної зайнятості чоловіків у так званих STEM сферах.

Французька мережа теоретичної хімії (RFCT) наполягає на дотриманні гендерної рівності під час проведення будь-яких наукових заходів: «Як і багато наукових співтовариств, теоретична хімія повинна змінитися для більшої рівності». [10] Відтепер у кожній делегації на будь-яку конференцію обов'язково повинна бути хоча б одна жінка-доповідач. Два роки тому гендерна рівність стала обов'язковою для журі для захисту кандидатської дисертації в багатьох університетах Франції.

RFCT фінансується Національним центром наукових досліджень (CNRS), головною громадською організацією Франції з досліджень. Мета RFCT – об'єднати всіх теоретичних хіміків, які працюють у французьких дослідницьких лабораторіях (близько 450 осіб, розподілених в 35 групах).

В рамках вивчення питання гендерної рівності було проведено аналіз складу кафедр ХТФ ім.І.Сікорського. Результати систематизовано в таблиці.

Таблиця 2 – Співвідношення жінок та чоловіків серед викладачів ХТФ»

Назва кафедри	всього	чоловіків	жінок	співвідношення
Кафедри технології неорганічних речовин та загальної хімічної технології	14	7	7	50% – 50%
Кафедра органічної хімії та технології органічних речовин	14	8	6	57% – 37%
Кафедра технології електрохімічних виробництв	25	14	11	56% – 44%
Кафедра фізичної хімії	13	3	10	23% – 77%
Кафедра технології композиційних матеріалів	18	11	7	61% – 39%
Кафедра хімічної технології кераміки та скла	12	6	6	50% – 50%
Кафедра кібернетики хіміко-технологічних процесів	17	8	9	47% – 53%
Кафедра загальної та неорганічної хімії	23	9	14	61% – 39%
Загалом	136	66	70	51,5% – 48,5%

*Враховувалися дані з сайтів кафедр (розділи «Викладачі» або «Склад кафедр»)
[11]

Отже, серед викладацького складу ХТФ перевага жінок складає лише 2%, що співвідноситься з загальносвітовими тенденціями.

Висновки. У роботі було проаналізовано особливості реалізації принципу гендерної рівності в хімічній галузі та зроблено наступні висновки:

1. На національному рівні гендерна рівність гарантується Конституцією України, Кодексом законів про працю України, а також «Законом України про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» та постановами Кабінету Міністрів. Проте між деякими постановами існують певні протиріччя, які варто усунути.

2. Відповідно даним міжнародних та національних досліджень, проблема гендерної нерівності в Україні існує в сфері політики, керівництва матеріальними ресурсами, керівництва державними та іншими органами влади. Незважаючи на те, що «Законом України про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» проголошується широкий доступ до статистичних даних щодо працевлаштування чоловіків та жінок у різних галузях виробництва, на сьогодні немає точних даних щодо зайнятості жінок на підприємствах органічного синтезу. Можна припустити, що через небезпечність праці на цих підприємствах переважну кількість працівників складають чоловіки.

3. Але право на здобуття освіти та подальше працевлаштування в освітніх закладах без порушення гендерної справедливості виконується в закладах освіти безумовно. Прикладом можна вважати дані ХТФ КПІ ім.І.М.Сікорського.

Список використаних джерел

1. (1996) Конституція України, Available at: <http://www.anodonta.com.ua/study/4.html> (Accessed: 2018).
2. (1996) КЗоТ України, Available at: http://uajobs.com.ua/laws_ua/kzot-article-184 (Accessed: 2018).
3. Керб Л.П. (2003) *Основи охорони праці*, Київ: КНЕУ. Available at: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/45/Kerb.pdf.
4. (08.09.2005) «Закон України про забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків» № 2866-IV, Available at: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/3.pdf> (Accessed: 2018).
5. Харчук Л.В. (2017) 'Ще раз про жінок і шкідливі умови праці', *Охорона праці і пожежна безпека*, (12), pp. [Online]. Available at: <http://oppb.com.ua/articles/shche-raz-pro-zhinok-i-shkidlyvi-umovy-praci> (Accessed: 2018).
6. Стричак Г.В., Мартин О.М. (2014) *Гендерні особливості ринку праці в Україні*, Available at: http://cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=699 (Accessed: 2018).
7. (2017) *The Global Gender Gap Report*, Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2017.pdf (Accessed: 2018).
8. Fredrick Ssempala (2008) *Gender Differences in Performance of Chemistry Practical Skills among Senior Six Students in Kampala*. [Online]. Available at: <http://dissertation.com/book.php?method=ISBN&book=1599427001> (Accessed: 2018).
9. (2018) Наказ «Про розподіл між освітніми програмами (спеціалізаціями) студентів 2-го курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», Available at: http://xtf.kpi.ua/sites/default/files/Rozpodil_mag.pdf (Accessed: 2018).
10. Emma Stoye, Senior science correspondent (2018) 'Theoretical chemistry group refuses to fund conferences with all-male speaker lists', *Chemistry World*, (), pp. [Online]. Available at: <https://www.chemistryworld.com/news/theoretical-chemistry-group-takes-stand-on-all-male-speaker-lists/3009009.article> (Accessed: 2018).
11. Сайт ХТФ КПІ ім.Ігоря Сікорського. Available at: https://kpi.ua/kpi_xtf.

Подлесная Е. А.

*к. техн. н., доц. кафедры экономики и предприятия
Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Черненко Д. В.

*Студентка ХТФ, Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

**ГЕНДЕРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ
ОРГАНИЧЕСКОГО СИНТЕЗА**

Статья рассматривает вопросы законодательного урегулирования основ гендерного равенства в Украине вообще и на предприятиях органической химии. Существуют определенные противоречия между Конституцией и другими подзаконными актами, на что в работе обращается внимание. Предприятия органической химии содержат много вредных для здоровья женщины производств, поэтому на них вопрос гендерного равенства должен быть подчинено заботе о здоровье женщины и защиты генофонда Украины. Проанализировав первоисточники и данные международного Отчета о гендерном разрыве, авторы рассматривают вопросы профессиональной сегрегации: женский труд сконцентрирован в тех сферах производства, которые меньше оплачиваются. Также отмечается, что постановка вопроса гендерного равенства чаще происходит в сферах политики, концентрации

материальных ресурсов, органах государственной и местной власти, на руководящих постах. В статье приведены примеры реализации вопросов гендерного равенства во Франции, представлены данные о соотношении женщин и мужчин на ХТФ.

Ключевые слова: гендерное равенство; предприятия органического синтеза

Pidlisna E. A.

Ph.D of Engineering, Associated Professor of Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Chernenko D. V.

Student of CTF, Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

GENDER FEATURES IN ORGANIC SYNTHESIS ENTERPRISES

The article examines the issues of legislative regulation of the foundations of gender equality in Ukraine in general and in organic chemistry enterprises. There are certain contradictions between the Constitution and other by-laws, which are used in the work. Enterprises of organic chemistry contain a lot of harmful women's health productions, therefore the issues of gender equality should concern for women's health and protection of the gene pool of Ukraine. After analyzing the primary sources and the data of the International Gender Breakdown Report, the authors consider professional segregation: women's work is concentrated in those areas of production that are less remunerated. It is also noted that violations of the gender equality issue occur more often in the areas of politics, concentration of material resources, state and local government bodies, and leadership positions. The article presents examples of gender equality issues in France, data on the ratio of women and men to the CTF.

Key words: gender equality; enterprises of organic synthesis.

Підлісна О.А.

fmm_di@kpi.ua

Черненко Д.В.

evelinesilence@gmail.com